

Asia: VN/32207/2022

Hallituksen esitys etäyhteyksien edistämisestä oikeudenkäynneissä

Lausunnonantajan lausunto

Lausuntonne yleisesti esityksestä

Lähtökohtaisesti esitetyt muutokset ovat tarpeellisia. Yleisestikin etäyhteyksien ja tekniikan kehittyessä lainsäädäntöä tulee tarpeen vaatiessa päivittää vastaamaan nykypäivän vaatimuksia.

Kärjäoikeus kiinnittää launnossaan huomiota viimeisessä kohdassa esitettyihin seikkoihin.

Mitä mieltä olette ehdotetuista pykälistä, jotka koskevat tuomarin osallistumista oikeudenkäyntiin etäyhteydellä (OK 2:15-16)?

-

Mikä on mielipiteenne etäoikeudenkäynnin julkisuutta koskevasta pykälästä (OK 2:17)? Pidättekö asianmukaisena, että julkisuuden toteuttamisen keinot jätetään tuomioistuimen harkintaan?

-

Mitä mieltä olette todistelun vastaanottamista etäyhteydellä koskevan momentin (OK 17:52.1) lisäedellytysten kumoamisesta?

-

Mielipiteenne ilman näköyhteyttä tapahtuvaa kuulemista koskevista momenteista (OK 17:52.2-3)?

-

Mitä mieltä olette ehdotetuista oikeudenkäymiskaaren ja rikosoikeudenkäyntilain pykälistä, joiden nojalla asianosaisen osallistuminen oikeudenkäyntiin voitaisiin määrätä toteutettavan etäyhteyden välityksellä (OK 12:8.5 ja ROL 8:13.5)?

-

Mitä mieltä olette pakkokeinojen ja poissalon seuraamusten käyttöalan laajentamisesta koskemaan etäyhteydellä tapahtuvaa valmisteluistuntoa (OK 5:15 d ja ROL 7:14 a kumoaminen) ja kattamaan osallistumisen etäyhteydellä myös muualta kuin toisessa tuomioistuimessa tai muun viranomaisen luona (OK 12:8.4 ja ROL 8:13.4)?

-

Mielipiteenne etäyhteyden käyttöalan laajentamiseen koskemaan tunnustamisoikeudenkäyntiä (ROL 8:13.5 kumoaminen)?

-

Onko teillä muuta lausuttavaa esityksen johdosta?

- 1) Jäsenen etäosallistuminen / ehdotettu OK 2 luvun 15 §

Kuten hallituksen esityksessä ja ehdotetussa laissa todetaan, tulee jatkossakin jäsenen etäosallistuminen olemaan poikkeus pääsäännöstä. Käräjäoikeuden näkemyksen mukaan ”mukavuussyille” ei voida antaa hyväksyttävyyssarvioinnissa lainkaan painoarvoa, vaan poikkeustilanteiden tulisi olla varsin tarkkarajaisesti määritelty. Näitä olisivat esimerkiksi sairastumiset taikka viime hetken kokoonpanomuutoksien aiheuttamat järjestelyt. Vaikka tyhjentävä luettelointi hyväksyttävistä tilanteista ei olisikaan mahdollista, pitää käräjäoikeus ongelmallisena sitä, että mukavuussyille taikka matkustamisesta aiheutuville haitoille annettaisiin asiassa ratkaisevaa merkitystä. Erityisesti matkakäräjien osalta on olemassa riski siitä, että muut jäsenet alkavat ”hyödyntämään” etäosallistumista enemmän kuin mitä lainsäätäjällä on tarkoittanut. Näin ollen menettelyn poikkeuksellisuutta olisi syytä korostaa enemmän kuin hallituksen esityksessä on tehty, ja jäsenen etäosallistuminen olisi oltava enemmänkin välttämättömyyden sanelemaa tietyssä yksittäistapauksessa.

Käräjäoikeuden näkemyksen mukaan päätösoikeus jäsenen etäosallistumisoikeudesta tulee olla yksinomaisesti puheenjohtajalla, eikä jäsenellä itsellään.

- 2) Etäoikeudenkäynti / ehdotettu OK 2 luvun 16 §

Käräjäoikeuden tulee huolehtia julkisuuden toteuttamisesta, joten etäoikeudenkäynti edellyttäisi vähintäänkin ”sivusalin” varaamista istunnon seuraamista varten. Tätä vasten on oletettavaa, että etäoikeudenkäyntejä tullaan järjestämään ainakin yleisöjulkisissa oikeudenkäynneissä varsin vähän, ellei käsillä olisi koronapandemiaan rinnastettava poikkeustila. Mikäli istuntosali on joka tapauksessa varattava yleisölle, on myös lähtökohtaisesti puheenjohtajan helpompi mennä saliin henkilökohtaisesti johtamaan prosessin läpiviemistä.

Käräjäoikeus kiinnittää huomiota pykälän sanamuotoon ”...perustellusta syytä myös muun asian suullinen käsittely...”. Käräjäoikeuden näkemyksen mukaan lain sanamuotoa voisi olla syytä

täsmentää siten, että siitä ilmenisi onko lain tarkoitus kattaa kaikki asiaryhmät ja käsittelyn kaikki vaiheet.

3) 12 luvun 8 §

Käräjäoikeuden näkemyksen mukaan poissaoloseuraamuksen asettaminen on lähtökohtaisesti varsin kyseenalaista tapauksessa, jossa etäyhteyden välityksellä kutsuttu asianosainen pyrkii täyttämään kutsun toisella tavalla, kuten saapumalla paikalle tuomioistuimeen. Ylipäätään selkeä lähtökohta tulee jatkossakin olla, että henkilöllä on oltava halutessaan oikeus saapua paikan päälle tuomioistuimeen.

Tuomioistuimella on käytössään lukuisia keinoja, joita voidaan käyttää esimerkiksi häiriötilanteissa taikka pelkäävien asianosaisten suojaamiseksi (oikeus poistaa istuntosalista, ns. ”pelkäävien kopit”, sermit ym.).

Kuultavan velvoittaminen etäkuulemiseen täytyisi olla poikkeuksellinen ja viimesijainen keino oikeudenkäynnin ulkoisen kulun turvaamiseksi, mitä olisi hallituksen esityksessäkin syytä korostaa nyt kirjoitettua enemmän.

4) Etäyhteys ja sovittelu

Käräjäoikeuden näkemyksen mukaan on ilmeistä, että tietyissä tilanteissa etäyhteydet voivat soveltua hyvin myös sovitteluun. Tältä osin on kuitenkin syytä painottaa myös sitä, että usein sovintoon pääseminen edellyttää välittömän ja luotettavan ilmapiirin luomista, mikä ei etäyhteyksin välttämättä ole ainakaan yhtä helposti saavutettavissa. Etäyhteyksin tapahtuva sovittelu asettaa uudenlaisia vaatimuksia myös prosessinjohtolle, joten menettelyn tapauskohtaista soveltuvuutta on aina pohdittava tarkoin etukäteen.

Virtanen Marja
Etelä-Savon käräjäoikeus

Kiviluoto Niko
Etelä-Savon käräjäoikeus

